

SURİYELİ SİĞINMACILARIN TÜRKİYE’DEKİ ÇALIŞMA ORTAMINA ETKİLERİ

Prof. Dr. Adem EFE

Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Salih OĞUL

Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Öğrencisi

ÖZET

Suriye’de 2011’de yaşanan halk ayaklanmasının ardından ve daha sonrasında olayların büyümesiyle bir iç savaşa dönüşen ve halende devam eden olayların neticesinde, 2011 yılının Mart ayında Türkiye’ye ilk olarak Suriyeli sığınmacı akını gerçekleşmişti. Türkiye, gelen bu akına açık kapı politikasını benimsedi. Ancak o dönemde bu akının geçici olacağını, yaşanan halk ayaklanmasının bir süre sonra sona ereceği ve Suriyelilerin ülkelerine geri döneceği beklentisi hâkimdi. Zaman ilerledikçe bu sorun bir iç savaşa dönüştü. Sadece Türkiye’ye değil diğer Avrupa ülkelerine de bir sığınmacı akını gerçekleşti. Nitekim şurada ki verilere göre Ekim–2018 itibariyle Türkiye’de 1 milyon 945 bin 951 kişisi erkek, 1 milyon 639 bin 787 si kadın olmak üzere toplamda 3 milyon 585 bin 738 kişi Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacı nüfusunun bu denli artması siyasi, sosyal ve ekonomik anlamda sorunlar ortaya çıkarmıştır. Özellikle sanayi başta olmak üzere sığınmacıların çalışma ortamında kayıt dışı çalışan sayılarının artması sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu çalışmanın amacı, gelen bu göç akınının çalışma ortamlarında meydana gelebilecek olumlu ve olumsuz yönleri irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sığınmacılar, Suriyeliler, Ayaklanma, Karışıklık, İç Savaş

EFFECTS OF SYRIAN REFUGEES OF THE WORKPLACE IN TURKEY

ABSTRACT

After experiencing the folk uprising in 2011 Syria and turned into a internal war with the growth of later events and still the result of ongoing events of 2011 in Turkey in March, first Syrian refugee influx had occurred. Turkey, which adopted the open door policy to these raids. However, the expectation that this flow would be temporary and the folk uprising would end after a while and the Syrians would return to their countries. As time progresses, this problem has turned into a internal war. Not only a flood of refugees to Turkey took place in other European countries. In fact, according to data from October 2018 now that 1 million 945 thousand 951 people in Turkey as men, there are 1 million 639 thousand 787 women have 738 people in total, including 3 million 585 thousand Syrian refugees. This increase in the Syrian refugee population has raised political, social and economic problems. In particular, the number of unregistered workers in the working environment, especially in the industry, has also brought problems. The aim of this study is to examine the positive and negative aspects of this incoming influx.

Keywords: Refugees, Syrians, Riot, Confusion, InternalWar

GİRİŞ

Göç meselesi, insanlık tarihinden bu yana çeşitli nedenlerle meydana gelen ve bunun sonucunda ülkede siyasi, sosyal ve ekonomik sonuçlar oluşturan bir meseledir. Göç, gönüllü göç ve zorunlu göç olarak iki kısma ayrılır. Gönüllü göç, insanların buldukları alanı kendi iradeleri ile terk etmeleridir. Gönüllü göçlerin oluşumunda çeşitli faktörlerin etkisi vardır. Bu faktörler; iş bulmak, eğitim almak, daha sağlıklı bir ortamda yaşamak gibi gerekçeler isteğe bağlı göçün belirgin nedenlerini teşkil etmektedir. Zorunlu göçte ise, insanların kendi iradeleri dışında buldukları yeri terk etmeleridir. Zorunlu göçlerinde itici faktörleri vardır. Bu faktörler ise; afetler, savaş, iç karışıklıklar bu etkenlerin başında gelmektedir(Ekici ve Tuncel, 2015: 11).

Suriye’de halk ayaklanması başlamadan önce, ülkede birçok Suriye vatan-daşı, yüksek işsizlik rakamlarından, öne sürülen yolsuzluktan, otorite tarafından getirilen kısıtlamalardan ve uzun bir süredir ülkeyi yöneten Beşşar Esad’dan duyulan şikâyeti gündemde tutuyorlardı. Bu tarz memnuniyetsiz-

liklerden sonra Dera kentinde Arap Baharı’ndan etkilenen demokrasi yanlısı gösteriler Mart 2011 tarihinde başladı. Beşşar Esad yönetiminin bu olaylara şiddetli bir şekilde karşılık vermesi olayları daha da artırdı ve istifa etmesi yönünde protestoların artmasına neden oldu. Yönetim bu tarz olayları ‘dış güçlü destekli terör’ olarak nitelendirdi ve katı yasaklar uyguladı. Katı yasakların ve savaşın derinleşmesinin ardından Suriyeliler yakın ülkelere evlerini terk ederek zorunlu olarak göç etmeye başladılar (www.milliyet.com.tr (1) 2018).

Suriye’de Mart 2011’de yaşanan bu halk ayaklanmasının ardından ve daha sonrasında iç savaşa dönüşen ve halende devam eden savaş neticesinde Suriyeli halk zorunlu bir şekilde farklı bölgelere göç etmek durumunda kaldı. Türkiye başlangıçta bu mülteci akınını, halk ayaklanmasının kısa süreceğini ve yakın zamanda geri dönecekleri beklentisi içindeydi. Ancak günümüze baktığımızda bu karışıklık daha da derinleşmiş bir iç savaşa doğru sürüklenmiştir. Türkiye’de şuan 2011 yılının Mart ayından itibaren Ekim 2018 e kadar ki geçen sürede toplamda 3 milyon 585 bin 738 kişi mülteci gelmiştir (www.multeciler.org 2018).

Türkiye, başlarda yüz bin dolaylarında bir Suriyeli göçmen kabul etmeyi planlamıştı. Ancak bu sayı neredeyse otuz katına ulaştı. Bu zamana kadar ki gelen Suriyeli sığınmacıların yaklaşık olarak yüzde 9’u sığınmacı kamplarında, geri kalanı da kampların dışında yerleşik durumdadır. Ayrıca Avrupa Komisyonu, Türkiye’nin dünyada en fazla göçmen kabul eden ülke konumunda olduğunu belirtiyor. Suriyeli sığınmacılar, başlangıçta sınırın Türkiye tarafında kurulan çadır kentlerde yerleşmişlerken zaman ilerledikçe diğer illere de bir akım başladı. Bugün gelen nokta da Türkiye’nin hemen hemen bütün illerinde Suriyeli sığınmacı barınmaktadır (Eğilmez, 2018:213).

Suriye’deki bu iç savaşın bitmemesinin nedeni, Beşşar Esad ile karşıtlar arasında bir çatışmaya dönüşmesidir. Farklı bir deyişle başlangıçta protesto ve ufak çapta gösterilerle başlamış olsa da şuan da gelen nokta da iç savaşa kadar sürüklenmiştir. Ayrıca İran, Rusya, Suudi Arabistan ve ABD gibi ülkelerinde dâhil olduğu bu savaşta kimin kime savaştığı belli olmadığı bir karışıklık haline geldi. Bu ülkelerin birkaç terör örgütüne silah desteği ve para desteği gibi fonlar sağlaması da bu karışıklığın yani savaşın bitmemesini sağladı (www.milliyet.com.tr (1) 2018).

Tablo-1’e göre 0–18 yaş aralığında 1 milyon 692 bin 595 Suriyeli bulunuyor. Bu verilere bakıldığında eğitim çağındaki bu kişilerin okullandırılması önem arz etmektedir. Bu çağlardaki çocukların eğitilmesi hem ileride sosyal uyum açısından etkili olacak, hem de adaptasyon sorunu da yaşanmayacaktır.

Tablo 1: Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Yaş Aralığı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.945.951	1.639.787	3.585.738
0-4	288.852	269.570	558.422
5-9	246.854	231.673	478.527
10-18	352.261	303.385	655.646
19-24	318.637	224.333	542.970
25-29	197.036	141.445	338.481
30-34	162.878	121.061	283.939
35-44	190.134	159.236	349.370
45-59	135.175	129.922	265.097
60-90+	54.124	58.162	112.286

Kaynak: Mülteciler Derneği (<https://www.multeciler.org.tr/>)

Temel eğitim çağında olan Suriyeli çocuklara yönelik Türkiye’nin sunmuş olduğu eğitim hizmetleri son derece önemlidir. Her ne kadar bu konuda adımlar geç atılmış olsa da şuan da eğitimi yarıda kalmış Suriyeli çocukların eğitimlerine devam etmeleri hem kendi gelecekleri açısından hem de Türkiye’ye ve Suriye’nin yeniden inşasında sunacağı katkılar bakımından oldukça önemlidir. Bu nedenle bu alandaki temel sorunun neler olduğunun belirlenmesi, gelecekteki çalışmalara yön verilmesi açısından da önemlidir (Emin, 2016: 12).

“İç savaştan kaçıp komşu ülkelerde sığınmacı konumuna düşmüş bu insanların evlerinden uzakta oldukları süre boyunca hayatlarını idame ettirebilmelerinin en başta gelen koşulu ekonomik gereksinimlerin karşılanmasıdır. Geçici barınma merkezlerinde kalan sığınmacılardan farklı olarak, şehirlerde yaşayan Suriyeli ailelere devlet veya uluslararası kuruluşlar tarafından sistematik şekilde yapılan yardımlardan pek söz edilemez. Yapılan yardımlar daha çok başta Kızılay olmak üzere, çeşitli sivil toplum kuruluşları ile bazı yardımsever şahıslar tarafından, ama düzensiz şekilde gerçekleşmektedir. Suriyeli mülteciler yaşamlarını idame ettirebilmek için ilkin yanlarında getirdikleri tasarrufları kullanırlarken, bunların tükenmesi, yardımların da yetersiz olması neticesinde kaçınılmaz olarak işgücü piyasasına dâhil olma yolunu seçmektedirler. Her ne kadar çeşitli iyileştirmeler yapılmışsa da mültecilerin işgücüne dâhil olması konusunda halen çeşitli yasal ve sosyal zorluklar devam etmektedir (Çetin, 2016:3).”

1. Suriyeli Sığınmacılara Geçici Koruma Kanunu

Geçici koruma kavramı, acil nitelikteki kitlesel akınlara çözüm üretebilmek ve kişilere ivedi biçimde koruma sağlamak amacıyla geliştirilen bir kav-

ramdır. Savaş, iç çatışmalar veya doğal afetler gibi nedenlerle ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış, acil ve geçici nitelikte koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak bir ülkeye sığınmış yabancılara sağlanan bir koruma türü olarak ifade edilebilir. Geçici korumanın amacı; kişilerin sayılarının çokluğu nedeniyle bireysel değerlendirme yapılamaması ve olağan sığınma prosedürünün uygulanamaması nedeniyle bu kişilerin acilen güvenli bir ortama yerleştirilmelerini sağlamak ve başta geri gönderilmeme ilkesi olmak üzere temel insan haklarını güvence altına almaktır (Eren Yılmaz, 2016:110).

Türkiye’de bulunan ve sayıları 3 milyonu aşan Suriyelilere, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca “Geçici Koruma” statüsü sağlanmış; kişilere sağlanacak hizmetler ise geçici koruma statüsünün ulusal mevzuata girdiği ilk hukuki metin olan “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile düzenlenmiştir. İçişleri Bakanlığının yayınladığı yönetmeliğe göre:

“Türkiye’nin karşılaştığı kitlesel akınlar karşısında aldığı tedbir ve önlemler dikkate alınarak, kendi gerçeklerine uygun bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma süreci sonunda 30/03/2012 tarihinde Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulmuştur. *Kitlesel sığınma durumlarında ortaya çıkan acil koruma ihtiyacının karşılanması amacıyla sığınılan ülkeye erişimin sağlanması, zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesinin gözetilmesi ve insan haklarına uygun temel asgari standartların sağlanması olarak nitelendirilen geçici koruma, yönergenin ruhunu oluşturmaktadır. Mevcut mevzuatımızda kanuni düzeyde yer almayan geçici koruma rejimi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun “Geçici Koruma” başlıklı 91 inci maddesinde şu şekilde tanımlanmaktadır:*

- Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

- Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir. Kanunla kurulan “Göç Politikaları Kurulunun” görevleri arasında “Kitlesel akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri belirlemek” sayılmıştır.

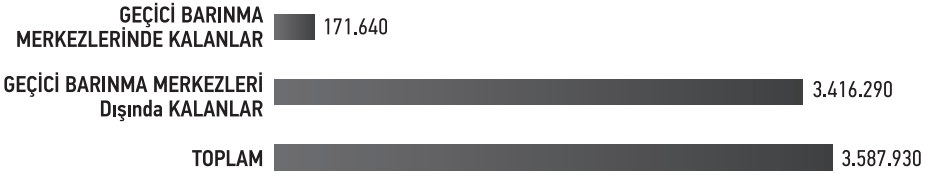
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında:

- Göç Politikaları Kurulunun sekretaryasını yapmak ve kararlarını uygulamak, kitlesel akınlarda bu kişilere sağlanacak geçici korumanın kapsamı ve uygulamasına dair iş ve işlemleri yürütmek yer almaktadır. Genel Müdürlüğümüzde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91'inci maddesine istinaden geçici korumaya ilişkin yönetmelik çalışmaları sonucu 13/10/2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği çıkartılmıştır(<http://www.goc.gov.tr/> 2018).”

Tablo-2'ye göre geçici koruma kanunu ile birlikte İstanbul, İzmir, Konya gibi Büyükşehir olan iller başta olmak üzere geçici barınma merkezlerinde kalan 171.640 kişi, geçici barınma merkezleri dışında kalan 3.587.930 kişi kalmaktadır. Geçici barınma merkezlerinde kalanlar yapılan yardımlar ile hayatlarını devam ettirebilmektedir. Fakat bunların dışında kalanlar ise, özellikle çok çocuklar ailelerin geçimlerini sağlayabilmeleri için kendilerine uygun bir işte çalışmaktadır.

Tablo2: Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler

GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ İÇİNDE VE DIŞINDA KALAN SURİYELİLER

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Tablo-3'e göre İçişleri bakanlığının yayınlamış olduğu geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin ilk 10 İle göre dağılımı da aşağıdaki harita üzerinde gösterilmiştir;

Tablo-3: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Geçici koruma kanunu kapsamındaki Suriyeli mültecilerin nüfusuna oranla barındığı iller ve barındırdıkları Suriyeli mültecileri bakımından ele aldığımızda oluşan tablo;

2018	İl Nüfusu (1000 Kişi)	Suriyeli Nüfus (1000 Kişi)	Sığınmacıların Nüfusa Oranı %
Hatay	1.555.165	391.694	25,19
Kahramanmaraş	1.112.634	92.730	8,33
Osmaniye	522.175	45.521	8,72
Gaziantep	1.974.244	333.518	16,89
Adıyaman	610.484	26.789	4,39
Kilis	13.825	126.248	96,50
Şanlıurfa	1.940.627	428.838	22,10
Diyarbakır	1.673.119	30.280	1,81
Mardin	796.237	95.516	12,00
Batman	576.899	20.045	3,47
Şırnak	483.788	14.959	3,09
Siirt	322.674	3.426	1,06

Kaynak: TÜİK ve GİGM istatistiklerinden elde edilmiştir (www.tuik.gov.tr / www.goc.gov.tr)

2.Suriyeli Sığınmacılara Çalışma İzninin Çıkartılması

Çalışma izni, T.C uyruklu olmayan tüm yabancılar, 6735 sayılı yabancılar çalışma izni hakkındaki kanun gereği yabancılar çalışma izni almak zorundadır. Türkiye’de yabancıların çalışma izni T.C Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından düzenlenir.

Türkiye’de ikamet eden ve çoğunluğu Suriyeli olan mültecilere belli koşullarda çalışma izni verilmesini düzenleyen 6735 sayılı Uluslararası İş Gücü kanunu kabul tarihi 28.07.2016 da yürürlüğe girdi(<http://www.resmigazete.gov.tr/> 2016).

Suriyeli mültecilerin çalışma izni alabilmeleri için öncelikle ikamet iznine sahip olmaları gerekiyor. Bu belgeye sahip olanların Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na başvuru yaparak söz konusu izni almaları mümkün oluyor. Çalışma izni sayesinde ülkede kalıcı olacak gibi görünen Suriyeli mülteciler, diğer ülke vatandaşları gibi üretebilecek ve kendi geçimini sağlayabilecek. Türkiye kapsamında bakıldığında, söz konusu topluluğun temel gereksinimlerine Devlet tek başına yetişememekte ve uluslararası yardımların ise bu ihtiyaçlara tamamen yetememekte olmaları, hazır yardımların yanı sıra istihdam yaratılması yoluna gidilmesini açıklayan en önemli faktör olarak öne çıkıyor.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının hazırladığı uygulamaya göre, “geçici koruma altındaki” Suriyeli mültecilere, geçici kimlik belgesi düzenleme tarihinden 6 ay sonra çalışma izni için başvurabilecekler fakat bu izin verilirken belirli bir kota uygulaması yapılacak. Açık konumda olan veya doldurulamayan alanlar için herhangi bir kota sınırlaması söz konusu olmayacaktır. Bu uygulama ile hedeflenen, Türk iş gücü ve Suriyeli işgücü arasındaki olası bir rekabeti önlemektir. Geçici koruma belgesi alan Suriyelilerin istihdam için bu uygulamaya göre belirlenen kota yüzde ondur. Bu nedenle özel sektörde bir firma Suriyeli çalıştırmak istediğinde bu sayı yüzde 10’u geçmeyecektir(<http://www.milliyet.com.tr/> (2) 2016).

3. Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Çalışma Ortamlarına Sağladıkları Olumlu ve Olumsuz Etkiler

1) OLUMLU ETKİLERİ

A. İstihdam ve Yatırımların Artması

Türkiye ekonomisini genel olarak değerlendirdiğimizde emek sermaye dengesinde emek faktörünün daha yoğun olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda Türkiye’de kayıt dışı istihdam yaratılması kolay hale gelecektir. (“*Kayıt dışı istihdam, kayıt dışı ekonomide işverenler, işçiler veya kendi hesabına çalışanlar özellikle vergi, sigorta primi gibi mali yükümlülüklerden kaçınmak, bürokratik işlemlerden kurtulmak amacıyla kayıt dışı ekonomik faaliyette bulunmakta ve elde ettikleri geliri kayıt dışında bırakmaktadırlar. Kayıt dışı istihdam, sosyal güvenlik açısından niteliği itibariyle yasal işlerde çalışarak istihdama katılan kişilerin, çalışmalarının gün veya ücret olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına hiç bildirmemesi ya da eksik bildirmesi olarak*”

tanımlanabilir” (Sosyal Güvenlik Kurumu). Suriyeli sığınmacılar açısından durum değerlendirildiğinde kayıt dışı istihdamın çok daha kolay meydana gelebileceği ortaya çıkmaktadır. Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı illere baktığımız zaman, emek faktörünün yoğun olduğu alanlarda örneğin tekstil, imalat, inşaat, mobilya sektörü gibi alanlarda Suriyeli sığınmacılardan daha çok faydalanıldığı görülmektedir (Kaya, 2016:3).

Tekstil, imalat, inşaat gibi emek yoğun faktörünün olduğu alanlar, eğitim almış ve herhangi bir alt yapıya gereksinim olmadan iş gücü çalıştırılabilecek alanlardır. Suriyeli sığınmacıları bu alanlarda istihdam edildiği takdirde, onları yasa dışı ahlaki olmayan (hırsızlık, gasp gibi) işlerden uzaklaştıracak ve Türkiye'ye bu anlamda da olumlu etki sağlayacaktır. Yaratılan bu kayıt dışı istihdamla firmaların hem emek maliyetini düşürecek, hem de değişir maliyetlerdeki azalmalar meydana geldiğinden üretim artacaktır. Sonuç olarak üretimde artma meydana geldiğinde yeni yatırımlar ve yeni istihdamlar ortaya çıkacağından bu yönde bir olumlu katkısından söz edilebilir (Yıldız ve Yıldız, 2017: 35).

B. Milli Gelirin Artması

Suriyeli sığınmacıların kayıt dışı istihdamla çalıştırılmasından sonra, elde ettikleri gelir bakımından, tasarruf ettikleri gelirden arta kalan miktarlarını kendileri için mal ve hizmette harcayacaklarından ötürü piyasadaki mal ve hizmetlerin arzını artıracak bir süreç meydana gelecektir. Bunun sonucunda artan mal ve hizmetin milli geliri olumlu anlamda artıracaktır.

2) Olumsuz Etkileri

A. Vergi Gelirlerinin Azalması

Suriyeli mültecilerin başka ülkelerdeki akrabalarından maddi destek alamayanlar hayatlarını idame ettirebilmeleri için sigortasız ve asgari ücretinde altında bir işte çalışmaktadırlar. Bu durumda çalışan Suriyeliler kaçak işgücü statüsünde olduklarından devlete herhangi bir vergi de sağlanamamış olacaktır. Bu tarz çalışan Suriyeli mültecilere çalışma izni alarak yasal olarak işgücü piyasasına girmelerini sağlayan ve danışmanlık hizmeti sunan sivil toplum kuruluşları da yetersiz kalmaktadır (Kalaycı, 2014:15).

Kayıt dışı istihdamla birlikte devletin en büyük gelir kalemlerinden biri olan vergilerin toplanamaması ve bunun sonucunda bu kaynağın azalmasına yol açmaktadır. Devletin yani kamu kesiminin elde ettiği vergilerdeki bu azalma hizmetleri de aksatmaktadır. Bu hizmetlerin aksaması sosyal devlet ilkesine ters düşmektedir. Sonuç olarak devletin hizmetlerinde aksaması toplumda

bir huzursuzluk meydana getireceğinden bu durum olumsuz bir etki olarak değerlendirilebilir. Konya ilinin Meram ilçesinde market sahibi olan Muhammed isimli bir Suriyeli ile röportaj gerçekleştirildi.

“İsmi Anadol market olan bu iş yerinde herhangi bir resmiyetin olmadığı ve bu yüzden vergi mükellefi bulunmadığı market sahibi tarafından teyit edildi.” (Muhammed, Anadol Market, 1980 doğumlu, İdlid)

B. Yerli İşgücü Talebin Düşmesi

Suriyeli sığınmacılar niteliksiz işgücü kategorisinde olduklarından, Türkiye’deki hali hazırda bulunan niteliksiz işgücünde bir artış meydana getirmiştir. Ancak mevcut durumdaki bulunan niteliksiz işgücünden farkı bulunmaktadır. Şöyle ki; Suriyeli sığınmacılar kayıt dışı istihdamlı bir şekilde çalıştırdıktan dolayı, düşük ücretle ve sigortasız bir şekilde istihdam edilebildiğinden, maliyetleri daha az olduğundan firmalar tarafından daha çok tercih edilecektir. Bunun yansıması olarak Türkiye’de hali hazırda bulunan niteliksiz işgücü nüfusunun çalıştırılması maliyetleri artıracığından onlara olan talepte bir azalma meydana gelecektir. Bunların da yaşanması halk arasında bir karmaşıklığa ve olumsuz bir duruma yol açacaktır (<http://www.haberayildiz.com/> 2017).

T.C Merkez Bankasının raporuna göre, Suriye’den gelen mülteci akını Türkiye’de bulunan yerli halkı işgücü talebi açısından sıkıntıya sürüklemektedir. Ancak bu etkiye genel olarak bakıldığında kayıt dışı istihdamda daha çok olduğu görülmüştür. Suriyeli mültecilerin 2011 yılından bu yana uzun süren çalışma izinlerinin alınamaması ve diğer bakımdan eğitimsiz olmaları kayıt dışı yollarla çalıştırılmaya mümkün hale gelmiştir. Bu da doğal olarak Suriyeli mültecilerin masrafı daha az olacağından yerli iş gücüne talebi düşürecektir. Bu aşamada da dezavantajlı grupta yer alan ve kayıt dışı çalıştırılan kadınlar, iş gücü piyasasından neredeyse çoğunluğu çekilmek zorunda kaldılar(Ceritoğlu ve diğerleri, 2017:2). Konya Anadolu sanayisinde bir demirci dükkânında çalışan ustabaşı A.K.’a işe alım noktasında taleplerinin nasıl olduğu soruldu.

“Genelde yerli işgücü alımı yapmadıkları daha çok Suriyeli işçi çalıştırdıklarını söyledi. Bunun nedenine ise Suriyeli işçi çalıştırdıkları zaman herhangi bir sigorta primi yatırmadıklarını ve asgari ücretten daha az bir ücrete çalıştırdıklarından dolayı daha az maliyetli olduğunu, bu yüzden yerli iş gücüne nazaran daha çok tercih ettiklerini belirtti. (A.K., 1982 doğumlu, Konya).”

C. Çalışanların Suriyeli İstihdama Bakış Açısı

Türkiye’deki yerli işgücünün Suriyeli sığınmacıların istihdamına sıcak bakmadığı görünmektedir. Yerli işgücü çalışanlarının, kayıt dışı olarak ça-

lıştırılan Suriyelilerin düşük ücretle ve dolayısıyla firmalara daha az maliyet getirdiğinden ileride elinden mesleği alma gibi bir tehdit olarak görmektedir. Yerli çalışanlar arasında bu şekilde bir bakış açısı hâkim olduğundan çalışma ortamlarına huzursuzluk getireceği kaçınılmazdır (Kaygısız, 2017:9). Selçuklu ilçesinde 1. Organize sanayi bölgesinde demirci dükkânında çalışmakta olan H. Avad isimli bir Suriyeli ile çalışma ortamının nasıl olduğu ile ilgili sorular yöneltildi.

“Hasan: ‘Patron ile ilgili bir şikâyetim yok. Aylık bana gıda yardımında bulunuyor. Ancak diğer çalışan arkadaşlarımla bazen sıkıntı yaşabiliyorum’ şeklinde bilgi paylaştı”, (H. Avad, 1985 doğumlu, Harem).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, 2011 yılından bu yana dünyadaki ülkeler arasında mültecilere kapılarını açan ve yardım eden bir ülkedir. Düzensiz göç hiç kuşku yok ki Türkiye’de günümüzün önemli sorunlarından bir tanesidir. Hem eğitim alanında, hem sosyal alanda hem de çalışma hayatı alanında birçok sorunlar oluşturmaktadır.

Bu çalışmamızda Suriyeli mültecilerin, çalışma hayatına yapmış oldukları olumlu ve olumsuz etkilerini irdelemektir. İstihdam ve yatırımların artması, milli gelirin artması gibi olumlu; vergi gelirlerinin azalması, yerli işgücüne olan talebin düşmesi ve çalışanların Suriyeli istihdama bakış açısı gibi olumsuz etkilerini Türkiye’de gözlemlenmek artık mümkündür. Türkiye’de yer alan Suriyeliler çalışma hakları konusunda bir düzenleme yapılırsa da bunu onlara aktarabilecek mekanizmanın yani danışılabilir sivil toplum kuruluşları tarafından yetersiz kalmasıyla birlikte, Türkiye’de kayıt dışı çalıştırılan istihdamın yoğun bir şekilde artmasına neden olmaktadır. Kayıt dışı çalıştırılma, ekonomik dengeleri bozan, haksız kazanç sağlayan ve devletin bütçesini de vergi yönünden etkileyen bir konu olduğundan önlem alınması ve mücadele edilmesi gereken bir konudur.

Türkiye’nin bu tarz olumsuz etkileri azaltması için başlangıçta Suriyelilere dil öğretimi, kanun düzenlemesi ve eğitim verilmesi kaçınılmaz görülmektedir. Bu tür eğitimler verildiği zaman kayıt dışı çalışan Suriyeliler bilinçlenip daha az ücrete ve sigortasız çalıştırılma gibi durumlarda haklarını arama yollarını öğrenebileceklerdir. Eğitim almamış, toplumdan kendisini dışlanmış hisseden gençler her türlü suça bulaşma potansiyeli taşımaktadır. Bunun sonucunda da ülkede bir güvenlik açığı da söz konusu olacaktır.

Sonuç olarak Suriye’deki olaylar devam ettiği sürece Türkiye’de bulunan Suriyelilerin uzun bir süre daha kalacağı bir gerçektir. Bunun sonucunda da ön-

lemler alınmadığı takdirde Türkiye’de kaldıkları müddetçe olumsuz etkiler artacaktır. Bunun önüne geçilebilmesi için, olumlu etki sağlaması açısından önlem alınması kaçınılmazdır. Devlet bütçesinin bu zamana kadar ki yaptığı yardımlar göz önüne alındığında, bu yardımların devamı sürdürülebilir olmadığı kabul edilmelidir. Dolayısıyla kalmaya devam edecek olan Suriyeli mültecilerin, alacakları eğitimlerin sonucunda oluşacak olan bilincin ardından kendi vasıflarına uygun bir iş bulabilmeleri konusundaki bilinçte artış olacağı gibi, çalışma hayatına da olumlu yönde katkı sağlaması konusunda bir eğilim olacaktır. Bu şekilde uygulanacak politikanın sonucunda da belirli bir süre sonra hayatlarını–yardım almadan-kendileri idame ettirebilme açısından da kolaylaştıracaktır.

KAYNAKÇA

Ceritoğlu, Evren, Gürcihan Yüncüler, Hatice Burcu, Torun Hüzeyfe, Tümen Semih, “The Impact of Syrian Refugees on Natives’ Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from a Quasi-Experimental Design”, *Central Bank Report, Ankara*, Sayı:17/05 Şubat 2017.

Çetin, İhsan, “Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları ve Entegrasyon: Adana-Mersin Örneği”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, Sayı:15, 2016.

Eğilmez, Mahfi, *Değişim Sürecinde Türkiye*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 9.Basım Sayfa:213. 2018.

Ekici, Süleyman, Tuncel, Gökhan, “Göç Ve İnsan” İnönü Üniversitesi Birey ve Toplum Dergisi, Cilt: 5 Sayı: 9, Bahar 2015.

Emin, Müberra Nur, “Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, Sayı: 153, Şubat 2016.

Eren Yılmaz, Esra, “Geçici Koruma Statüsü ve Türkiye’deki Suriyelilere Sağlanan Hizmetlere İlişkin Bir Değerlendirme”, *MIDDLE EAST JOURNAL OF REFUGEE STUDIES*, Sayı: Yaz-2016, 2016.

Kalaycı, Sami, “Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları”, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Sayı: Gözlem-Saha 02, Yıl:12.02.2014.

Kaya, Sait, “Suriyeli Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkileri”, *Ar&Ge Bülten Ekonomi*, Sayı: 2016 Ocak-Şubat, 2016.

Kaygısız, İrfan, “Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri”, *FRIEDRICH EBERT STIFTUNG*, Sayı: Ağustos 2017, 2017.

Kılıç, Cem, “Suriyeli işçide prim farkı yok!”, *Milliyet Gazetesi*. 17.01.2016 <http://www.milliyet.com.tr/suriyeli-iscide-prim-farki-yok-/ekonomi/yde-tay/2180022/default.htm/> (2) (Erişim: 22.10.2018).

Kömürcü, Mehmet Can, “Suriye’de İç Savaş Neden Çıktı?”, *Milliyet Gazetesi*. 26.01.2018 <http://www.milliyet.com.tr/Suriye-de-neden-ic-savas-cikti--molatik-300//> (1) (Erişim:22.10.2018).

Şap, Aycan, “Suriyelilerin Emek Piyasasına Olumsuz Etkileri”, *Haber Yıldız Gazetesi*.<http://www.haberayyildiz.com/yazarlar/aycan-sap/-suriyelilerin-emek-piyasasina-olumsuz-etkileri-74m.html>, Yıl: 2017 (Erişim:30.10.2018).

Yıldız, Tuğba, Yıldız İbrahim, “Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt Dışı İstihdama Etkileri ve Bunun Yansıması Olarak Türkiye’ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme”, *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 2(3):30-46, 2017.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiye%E2%80%99de-gecici-koruma_409_558_1097_icerik/ (Erişim: 20.10.2018).

Mülteciler Derneği, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim: 19.10.2018).

Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/08/20160813-1.htm>, Sayı:29800. 2016 (Erişim: 20.10.2018).

Sosyal Güvenlik Kurumu,

http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/genel_bilgi/, (Erişim:22.10.2018).